

Bir Şehir Nostaljisi: Sonsuz Aşkım Hatay

The Nostalgı Of City: Sonsuz Aşkım Hatay

Fatih AYDOĞAN *

Özet

Sonsuz Aşkım Hatay, Burhan Günel'in anılarından ve Hatay'a ait tarihi ve kültürel bilgilerden oluşur. Sonsuz Aşkım Hatay araştırma bilgileriyle tarih, yazarının şehirle ilgili eleştiri veya güzellemeleleriyle bir yaşantı eseridir. Bu yönüyle şehir yazıları anı türünden, gezi yazılarından yahut coğrafya ve tarih metinlerinden farklıdır. Burhan Günel'in mekân algısı, Akdeniz – Hatay – Mahalle - Ev sıralaması şeklindedir. Akdeniz için bir medeniyetin coğrafyası tanımını yapmak mümkündür. Akdeniz hep oradadır ve yazarın hayat bulduğu kuşak, öncekiler, sonrakiler ve sonsuz bir aşk ancak onun üzerinde yapılandırılabilir. İşte yazar bu yüzden eserine önce Akdeniz'i anlatarak başlamaktadır. Devamında coğrafi özellikleriyle, tarihiyle ve kültürüyle birbirine benzeyen şehirlerden birini, yani Hatay'ı ele alır. Doğup büyüdüğü mahalleler ise şehri dolaşırken kent mekânlarının insan hafızasında bıraktığı izler vasıtasıyla anlatılmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Burhan Günel, Hatay Nostaljisi, Mekân sosyolojisi

Abstract

Sonsuz Aşkım Hatay, forms from Burhan Günel's memories and historical and cultural knowledges about Hatay. Sonsuz Aşkım Hatay is **an** history work with its reserarch konowledges also a lifetime work with **its author's critics** and complements about city. By this way city writings are different from memory writings, trip writings or geografıy and history articles. Place perception of Burhan Günel is from of Akdeniz – Hatay – Mahalle - Ev queue. **It** is possible to make a description for Akdeniz that it's a geografıy of civilization. Akdeniz is always there and generation which **author** is in that, people before and after that generation also an

* Ankara Polis Koleji Edebiyat Öğretmeni

endless love can only be built on that. That's why **author** starts its work by **explaining** Akdeniz. Following that he **deals with** Hatay which is one of the cities which resembling each other by its geographic **features, history and culture**.

Key Words: Burhan Günel, Nostalgia of Hatay, Sociology of Place

Giriş

Sonsuz Aşkım Hatay, Burhan Günel'in anılarından ve Hatay'a ait tarihi ve kültürel bilgilerden oluşur. Kitabın son sayfasında kitabın yazılma zamanı ve yeri olarak şu bilgiler verilir: "İskenderun – Antakya / Keklikpınarı – Ankara / Akbük – Didim / Ocak – Eylül 2006" Eser şu bölümlerden oluşmaktadır: Akdeniz, Sonsuz Aşkım Hatay, Göbek Bağıyla Bağlandığım Topraklar, Kürkçü Dükkânı, Doğa Harikası Tarih Hazinesi Bir Ülke, Barbarları Beklerken.

Yazarın şiir kitapları, incelemeleri, çocuk roman ve hikâyeleri, romanları ve dergicilik faaliyetleri bulunmaktadır. Edebiyatın hemen her alanında eser vermiş sanatçının "tarih – yaşantı" alt başlığıyla Hatay hakkında şehir denemeleri yazımızın konusu olarak belirlendi. Birçok edebiyat ödülü olan yazar hakkındaki ilk akademik çalışma Dr. Fatih Sakallı tarafından yapılmıştır. Burhan Günel'in Ökse, Yağmurla Giden ve Umut Zamanı romanlarında Hatay mekân olarak seçilmiştir. (Sakallı, 2012: 61 - 106).

Önsözde "Sonsuz Aşkım Hatay'ın Öyküsü" şöyle anlatılmaktadır: "Bir roman yazar gibi, kurguyu önemseyerek, metne yaratıcı yazarlık emeği vererek, yeniden yaratma eyleminin temel öğelerini yedirerek sürdürdüm çalışmalarımı. Bir yandan bilgileniyor, öte yandan bilgileri kurmaca bir yapıt tazeliği ve özgünlüğüyle oluşturduğum metne aktarıyordum. Okuru sıkmamak için merak öğesini önemsedim ve tarihsel bilgileri olabildiğince metnin tamamına yayarak vermeyi yeğledim." (Günel, 2006: 5)

Hatay'ı anlatırken en yakınlarım tarafından örselenmiş çocukluğumla özdeşleşen bir ortak öykünün içinden geçtim ve onu yaşarken çok etkilendim, bir kez daha yaralandım. Bu öykü yalnızca Anadolu insanının, bölge halklarının değil, zalimin karşısında direnen masumluğun, özverinin, onurun ve insan olma savaşımının da öyküsüdür. Günümüzün saldırgan sömürgecileri, silahları kuşanmış, ... "yeni bir haçlı seferi" başlatmıştır.

Yazar gurbetten sılaya, Akdeniz'in en doğudaki körfezine ve körfezin ötesindeki yaşama alanlarına Antalya, Anamur, Mersin, Tarsus, Adana üzerinden ulaşır. Sadece Hatay merkezi değil, Altınözü, Belen, Dört Yol, Erzin, Hassa, İskenderun, Kırıkhan, Kumlu, Reyhanlı, Samandağ, Yayladağı ilçelerini de kapsayan gezi, yazarın kendisini denize yakınlık veya uzaklık konumlandırmalarıyla sona erer.

Yazar Hatay'ı anlatırken bir çok kaynaktan alıntılar yapar. Özellikle Fernand Braudel'in "Akdeniz ve Akdeniz Dünyası ile Akdeniz, Mekân ve Tarih" adlı eserleri; Ekrem Akurgal'ın Anadolu "Kültür Tarihi", Pierre Loti'nin Sevgili Fransa'mızın

Doğudaki Ölümü'nden daha çok yararlanmıştı. Hatay gezisinde Burhan Günel'e eşlik eden Mehmet Karasu'nun Pembe Yapraklı Utanç: Şafak Daphne, ve Evvel Zaman İçinde Antakya Masalları adlı eserlerinden yapılan alıntılar yazarın şehre bakış açısını açıklayan ifadeler içermektedir.

I.BÖLÜM: MEKÂN ALGISI

Yazarın asıl amacı okuyucusuna coğrafya ve tarih bilgileri vermek yahut okuyucusunu bir kurgu dâhilinde kendi anılarının peşinde sürüklemek olmadığına göre “Sonsuz Aşkım Hatay’da” ima edilen veya açıkça söylenen bir mesaj da olmalı? Şimdi yazarın asıl amacını mekân algısı üzerinden okumaya çalışırken; yazarın ifade ettikleri ile ne anlattığını veya hiç söz etmeyerek aslında ne anlatmak istediğini tahmin etmeye çalışalım...

Sonsuz Aşkım Hatay araştırma bilgileriyle tarih, yazarının şehirle ilgili eleştiri veya güzellmeleriyle bir yaşantı eseridir. Bu yönüyle şehir yazıları anı türünden, gezi yazılarından yahut coğrafya ve tarih metinlerinden farklıdır. Şehir yazılarında temel iki nokta bir çeşit alt metin olarak kendini bulur: Biri mekânın tanıklığı, diğeri zamanın tanıklığıdır. Zamanın tanıklığı yazarın anılarında; mekânın tanıklığı ise mimari eserlerin hayatta kalabilmesinde dile getirilmektedir...

Burhan Günel'in mekân algısı, Akdeniz – Hatay – Mahalle sıralaması şeklindedir. Akdeniz için bir medeniyetin coğrafyası yahut bir coğrafyanın medeniyeti tanımını yapmak mümkündür. Akdeniz hep oradadır ve yazarın hayat bulduğu kuşak, öncekiler, sonrakiler ve sonsuz bir aşk ancak onun üzerinde yapılandırılabilir. İşte yazar bu yüzden eserine önce Akdeniz'i anlatarak başlamaktadır. Devamında coğrafi özellikleriyle, tarihiyle ve kültürüyle birbirine benzeyen şehirlerden birini, yani Hatay'ı ele alır. Doğup büyüdüğü mahalleler ise şehri dolaşırken kent mekânlarının insan hafızasında bıraktığı izler vasıtasıyla anlatılmaktadır. Eser yata düzlemde “Akdeniz – Hatay – Mahalle - Ev” teması yazarın kurgusu bağlamında ilerlemekte iken dikey düzlemde “sömürgecilik” farklı yardımcı düşüncelerle tasvir edilmektedir.

1.1. Bir Medeniyetin Coğrafyası: Akdeniz

Bugün “medeniyeti anlamak” için insanın yeryüzü macerasını baştan sona izlemek, incelemek gerekiyor. Doğudan Batı'ya, çağlar öncesinden bugüne etraflı ve detaylı bilgi sahibi olmak gerekiyor. Böylesine geniş bir bakış açısıyla düşündüğümüzde görüyoruz ki insanlığın savaş ve barış haritası, ikircikli bir coğrafya ortaya çıkartmaktadır.

Akdeniz talanların, yağmaların ve çağların tüketemediği, yine de sürekli orada duran bir bütünü, Hatay tarihselleriyle modernleşme, sanayileşme ve kentleşmenin tanığı, mahalle ise bireylerin kendi güçleri nispetinde “sömürge” faaliyetine katıldıkları acı-tatlı nostaljik panoramaların mekanıdır.

Ancak yazar bir şehir tarihi yazmadığının farkındadır ki bunu önsözde ve eserin farklı bölümlerinde “Bir roman yazar gibi” kurguladığını; “En yakınları tarafından örülenmiş bir çocuğun” bakış açısıyla yazdığını; asıl amacının ‘Yeni Haçlı Seferlerine’ karşı direnen Anadolu insanının / kendisinin mücadelesini anlatmak olduğunu belirtmiştir. “Bin bir şeyin hepsi birden. Bir peyzaj değil, sayısız peyzaj... Bir uygarlık değil, birbiri üzerine yığılmış birçok uygarlık. Akdeniz’de gezen Lübnan’da Roma dünyasını, Sardinya adasında tarihöncesini, Sicilya’da Yunan kentlerini, İspanya’da Arap varlığını bulur.” (Günel, 2006: 31)

“Benim Akdeniz’im de dağlarla başlar, dağlarla biter, ya da hiç bitmez, sürer gider. Doğduğum, beş yaşına kadar yaşadığım Antakya ile çocukluğumun birkaç yılını geçirdiğim İskenderun Toros Dağları’nın güney ucundaki Amanos’un eteğindedir. Baba memleketim olan çocukluğumun altıncı yaşındaki yaklaşık bir yıllık süreyi geçirdiğim Ermenek ise Toroslar’ın orta yerindedir. Denize dağın güney yamaçlarından bakar. Sekiz dokuz yaşlarındayken bulunduğum, Finike’nin bucağı Kumluca ise Antalya kıyılarından daha içeridedir. Yine de Akdeniz’e kıyısı olan bir kasaba görüntüsüyle algılıyorum orayı. Tıpkı İskenderun gibi yoğun dağ-deniz izlenimi bırakmıştır belleğimde. Daha sonraki yıllarımda ise (1957-65, 1968-69 arasında) Anadolu bozkırının ortasındaki Konya’da yaşadım. Çocukluğumu geçirdiğim iki bölgesiyle Akdeniz, yaşamımın belirleyicisi olabilmıştır. (Günel, 2006: 11)

“Yer şekilleriyle olduğu kadar insanlarıyla da bir kavşak olan, birbirine zıt öğeleri kendinde barındıran Akdeniz, anılarımızda uyumlu bir imge, her şeyin birbiriyle kaynaşıp özgün bir bütünde toplandığı bir dizge gibi canlanır.” (Günel, 2006: 62)

Sonuç olarak Akdeniz tarihselleriyle bizi geleceğin engin sularına taşıyacak bir denizin, yangınlar sonrasında her defasında yeni başlangıçların yaşandığı bir bölgenin, birbirine zıt öğeleri kendinde toplayan bir medeniyetin adıdır.

1.2. Sömürgecilerin Gözdesi: Hatay

Kent kavramı tarihin hemen her döneminde değişik anlamlara sahip olan dinamik bir kavram niteliğindedir. Öyle ki gerek literatürde gerekse mevzuat düzenlemelerinde her zaman ve her ülke için geçerli olabilecek bir kent tanımı yapılmadığı görülmektedir. Tarihsel gelişim içinde kentin kavramsal değişikliği devam etmiş, geçmiş dönemlerde “cite, polis, medine ve kent” gibi yakın anlamlı kelimelerin yerini bugün “bourg, ville, city ve urban” kelimeleri almıştır. (Topal, 2004: 275)

Kent, hayatın doludizgin aktığı, farklı hayatların bu akışta zaman zaman birbirine değdiği zaman zaman teğet geçtiği bir mekândır. Kenti var eden farklı hayatlar kendilerine özgü mekânlara yerleşir. Kent, mekân ve hayatın bütünleştiği yoğun yaşama alanını sembolize etmektedir. (Alver, 2013a: 48)

Burhan Günel ise şehri sadece mekân üzerinden okumaz; ona göre şehir zaman ve mekân düzleminde ele alınmalıdır: “Yalnızca Hatay’ı anlatmanın yetersiz

kalacağımın bilincine vardığım için, bir yandan Doğu Anadolu'ya, Kafkaslar'a, Mezopotamya'ya, öte yandan Suriye, Lübnan, Filistin ve Irak'a uzanarak geniş bir coğrafyanın orta yerindeki Anadolu'yu ve onun en önemli parçası olan Hatay'ı bütünlük içinde anlatmaya çalıştım. Batıda ise Bizans vardı doğal olarak. Tümünün tabanını Akdeniz oluşturuyordu. Bu nedenle kurguyu Akdeniz üzerinde yapılandırdım. Uygarlıkların en önemli göstergelerinin başında mimari yapıtların geldiğine inandığımdan, bölgenin ve Ortadoğu'nun mimari özelliklerine değinmeye özen gösterdim. Anadolu uygarlıklarının günümüz dünyasına ve uygarlığına alt yapı oluşturduğunun bilgisi ve bilinciyle, belli tarihsel dönemlere değinmeden günümüz koşullarının ve çağdaş dünyanın anlatımına geçmedim. Kitabın önde gelen oyuncularını İskenderun ve Antakya'nın tarihsel, dönemsel ve güncel somut gerçekliğine koşut olarak kendi gerçekliğimi arayıp irdelemeye çalıştım." (Günel, 2006: 5)

Hatay çeşitli topluluklarla iç içe geçmiş ilişkiler sonucunda yüzyılların deneyimi ve meydana gelmiş birlikte yaşama üslubunun vücut bulduğu bir medeniyetler korosudur. "Hatay Ermeniler, Arap Hristiyanlar, Arap Sünniler, Nusayri Aleviler, Yahudiler ve Türkler gibi yüzyıllardır bir arada yaşayan pek çok farklı etnik ve dinsel topluluğu barındıran, bu toplulukların çatışmadan bir arada yaşayabildiği, birbirini etkileyebildiği çok kültürlü bir yapıya sahiptir" (Günel, 2006: 260)

Şehirlerin kimliği ilk önce yazarların ve sanatçıların dünyasında şekillenir. Şehrin büyümesine kapılmış her sanatçının, yazarın ortaya koyduğu eserde bu şehrin kılcal damarlarındaki ayrı bir güzellik ve gizemi görebiliriz. Devletlerin, yöneticilerin, savaşların tarihini esas alan tarih anlayışı kendi mantığında çok şey anlatabilir; fakat bugün nasıl bir Hatay'da (şehirde) yaşıyoruz? Yaşadığımız şehri anlatmamız istenseydi; onu nasıl ifade ederdik sorusunun cevabı Burhan Günel kentin tarihi içinde mekanın kendisine ifade ettikleri veya hatırlattıkları şeklinde verir.

Burhan Günel, Hatay'ın da içinde bulunduğu bölgeye karşı 'çağdaş zorbalanın' tarih boyunca ilgilerinin hiç eksilmediğini eserin birçok yerinde ifade eder. Anadolu uygarlığı birikimlerinin her işgalcinin, sömürgecinin, yağmacı zorbanın din, mezhep, kimi zaman barış, kimi zaman savaş, yakın zamanlarda da "demokrasi" için hatta müzecilik adına bile alıp götürüldüğünü vurgular. Hatay toprakları da Anadolu toprakları gibidir. İşte bu yüzden yazar zaman zaman kendisini bir "Urartu kralı veya sanatçısı" olduğunu duyumsar:

"Üst üste binen kültür katmanlarıyla kendi varlığında etkiler, izler, uzantılar yaratan uygarlaşma aşamalarından geçip ilerliyorum... İnsanlık tarihinin içinden geldim, yaşamımın uzunca bir döneminde Ankara'da kaldım... Sömürgecilerin talancı, yağmacı, hırsız olduğunu biliyorum. Bunu bütün dünya biliyor" (Günel, 2006: 49)

Yazar I. Dünya Savaşı sonrasında Fransızların bölgeyi işgalini sömürgecilik faaliyetleri kapsamında değerlendirir. Sömürgeciliği ele alırken tarihin en eski dönemlerinden günümüze uzaklardan gelen farklı milletler tarafından bölgenin sömürülme çabasını uzun uzadıya dile getirir. Fransızların bölgedeki asimilasyon

faaliyetleri, bölge halkını kazanabilmek için giriştikleri ve hala etkileri devam eden imar faaliyetlerini açıklamaya çalışır.

Yazar için şehir varlığını anılara borçludur biraz da... Şehirdeki bir binanın, mezarlığın veya yazarın bir tanıdığına ölümü o kentle ilgili hislerini olumsuz etkilemektedir. Bu durumu yazar şöyle örnekler: “Çocukluğumun yok edildiği gibi İskenderun’da tükenecekti günün birinde; bu olayla bitti bu kentin bendeki yaşantısı ve bunun birincil nedeni İlker’in otuz iki yaşında saçma sapan ölümü oldu... (Günel, 2006: 176) İskenderun geride kaldı. O da bir bakıma öldürüldü çocukluğumla, İlker’in, annemin ölümüyle birlikte... Artık Antakya var hayatımda. Başlangıçta da Antakya vardı. (Günel, 2006: 179)

Bir kentin coğrafi konumu, doğal ve tarihi dokusu, mimari yapısı, kentlinin ekonomik ve kültürel yaşayış biçimi, gelenek ve göreneği konusundaki özgünlüğü, kendilik bilinci veren dili onun kimliğini oluşturur. Ama bu kimlik öyle kolay kolay kazanılmaz, oluşmaz; yıllarca hatta yüzlerce yıllık bir birikim ve gelişim sonunda ortaya çıkar. İşte bir kenti kendine özgü yapan, diğerlerinden farklı kılan işte bu kimliğidir. Hatay’ın kent kimliği ise yazara göre gündend güne tahrip olmaktadır. Birbirini takip eden veya birbirine iç içe girmiş kavramlar doğal olarak Hatay’ın da gündemi olmuştur: “Sanayileşme (Günel, 2006: 71-75; 160-162), göç, çevre kirliliği, kentleşme (Günel, 2006: 232 – 259) ve küreselleşme (Günel, 2006: 261)

“Sosyal hareketliliğin artması ve küreselleşme bir yanda İstanbul Türkçesini hâkim hale getirirken, bir yandan da yabancı kelimelerle kirlenmiş bir konuşma tarzını yaygınlaştırmakta, özellikle yeni nesiller mahalli ağza yabancı kelimeler katmakta...” (Günel, 2006: 223)

Şehir, şehirleşme ve iktisadi sosyal gelişme olgusu arasında karşılıklı sıkı bir ilişki vardır. Bir taraftan iktisadi ve sosyal gelişme şehirleşmeyi doğuran bir etki yaparken; şehirleşme de iktisadi ve sosyal gelişmeyi destekleyen bir etki gösterebilmektedir. (Açıkgöz, 2006: 125)

Ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik nedenlerine bağlı olarak gelişen kentleşme dar anlamda, kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun artmasını anlatır. Kentsel nüfus doğumlar ile ölümler arasındaki farkın birinciler lehine olması sonucunda ve aynı zamanda köylerden ve kasabalardan gelenlerle, yani göçlerle artar. (Keleş, 2010: 27) Yazar için iç göç ve sanayileşme Hatay’ın ve kendi mahallesinin güzelliklerinin yok olmasına neden olmuştur. Ona göre;

“Gecekondulaşma, 1950’lerin başlarından beri sürmekteydi, sanayileşmenin koşutundaki kentleşmenin doğal sonucu. Anadolu’nun işsizleri, açları, açıkta kalanları koşup gelmişti buraya. Mahallemizin ve sokağımızın öyküsü aslında gecekondulaşan kentimizin, kentleşen küçük yerleşim merkezlerinin ve iç göçün öyküsüydü... (Günel, 2006: 90) Kapkaççı bir anlayışla yapılaşmış, solda yol boyunca birbirinin benzeri apartmanlar dikilmiş, sağda gecekonduyu andıran beton damlı bir ya da iki katlı evler her yanı sarmıştı.” (Günel, 2006: 76)

Yazar anıları anlattığı bölümlerde okuyucuya masalsı bir hava içinde Hatay'ın ulularından (Günel, 2006: 38 – 71; 240 - 247) ve efsanelerinden söz etmektedir. “Mehmet Karasu anlatmayı sürdürüyordu. Sırada Şelale Suyunun Söylencesi, Galletia ile Polifemos, Afrodit ile Adonis, Defne ile Apollon, Teodor ile Didim Söylencesi, Ben Hur Söylencesi vardı. Başım dönüyordu. Temiz hava ile bira bir araya gelmiş, beni ele geçirmişti. Gözlerim kapandıkça kendimi Antik çağda buluyordum. Birden at kişnemeleri, kılıç kalkan, zırh... Bu bölge en eski çağlardan beri çok çekici. Saymakla bitirilemeyecek, soymakla bitirilemeyecek zenginlikleri var.” (Günel, 2006: 258)

“Bilmemek bilmekten yeğdir, demişti Asaf Halet Çelebi, şimdi bilmenin sıkıntısını yaşıyordum ama bir yandan da gerçeği öğrenmenin çekiciliğiyle sarsılıyordu bilincim ve yüreğim. Sevgili ülkem, Sevgili İskenderun kenti. Neden bu denli tutkunluğum sana, neden bu denli tutkuluyum toprağına... Seni övmek, güzellemek, sonsuza kadar sevmek istiyorum. Öyle güzelsin, yaşamımı, varlığımı öyle anlamlı kılıyorsun ki seni sevmekten, sana bağlı kalmaktan kendimi alamıyorum. Çocukluğum çekip gitti ama onu elliden fazla yıldır koynunda uyutan İskenderun hala burada” (Günel, 2006: 150)

Sonuç olarak Burhan Günel için şehir ‘doğar, büyür ve dönüşür.’ şeklinde tanımlanabilir. Fakat bir Akdeniz şehri olarak doğan Hatay zamanla büyümüş ve kentleşme sonucunda yazarın hoşlanmadığı bir hale dönüşmüştür.

1.3. Zıtlıklar Mecmuası: Bizim Mahalle

Mahalle, dünden bugüne kentin kurucu birimidir. Hayatın belli ilkeler çerçevesinde yaşanmasına, o hayatı temsil eden kültürlerin yayılmasına ve paylaşılmasına yol açan bir ortam olan mahalle, kentin özüdür ve temelidir. (Alver, 2013b: 19) Burhan Günel mahalle imgesini, Akdeniz medeniyetinin en son tarihi katmanında yaşayan bireylerin ‘ortak paydası’ (Günel, 2006: 49 – 56) olarak açıklamaktadır.

Mahalle çoğu zaman güçlü bir nostalji bahsidir. Pek çok hatıra kitabında, mahalle geçen zamanın, yitirilmiş değerlerin bir dökümü olarak yer alır. Mahalle kelimesi halen yaşayan ve esrarı herkesi kuşatan bir âlem olmasına karşın, yaygın literatürde eskide kalanı, eskinin güzelliğini, flu hoşluğunu anlatmak için kullanılmaktadır. (Alver, 2013b: 51)

Hatay’da birbirinden farklı unsurlar bir zıtlıklar mecmuası oluşturur. Bir araya gelmesi beklenilmeyen, birbirine zıtmış gibi görülen inançlar, milletler ve kültürler ahenkli bir bütün içinde mahalle düzleminde bir araya gelir. Yazar çok kültürlü hayatın, kardeşçe paylaşıldığı bir kent olan Hatay’ın bitki örtüsünde de benzer özellikler arar. Uzakdoğu’dan portakal, limon, mandalina; Amerika kıtasından kaktüs, agave, aloes, incir, Avustralya’dan okaliptüs; servi, şeftali İran’dan getirilmiştir ve hepsi artık Hataylı olmuştur. Tıpkı inançların veya milliyetlerin ne kadar saf kalabileceği tartışması gibi...

“Kafatasına ya da inançlara dayandırılarak savunulmaya çalışan çağdışı yaşam anlayışlarının, Toprakkale’ye ayak bastığım şu saatlerde bir kez daha tuzla buz olusunu duyumsuyor... Sonradan gelenler öncekilerin tümünü denize dökmediklerine, son insanı da yok edinceye kadar kılıçtan geçirmediklerine göre, Anadolu üzerindeki o insanlar nereye gittiler, neredeler? Kim kimin karşısı ya da uzantısı? Köklerimiz nereden geliyor?” (Günel, 2006: 52)

Yazar ailesini ve kendisini bölgenin diğer insanlarından farklı görmez. Hatay’da insan ve mekan birbirine benzemektedir. Bitki örtüsünün, folklorik ürünlerin veya tarihi eserlerin çeşitliliği insanların çok kültürlü yapısına benzetilebilir. Doğadaki veya sosyal dokudaki renkler şehrin içinde mahallelerin yahut mahalle içindeki evlerin birbiriyle ahenkli uyumunu gösterir.

Uygurluğun dibacesi mahalle nasıl bir yerdir? Mahalleli kimdir? Çok katlı binaların veya güvenli sitelerin hayatımıza girdiği bu günlerde “mahalle” kalmış mıdır? Burhan Günel için şehir ve mahalle eskisi olmayan ve bir daha da olmayacak mimarisiyle veya duygularıyla ‘tükenen’ bir yerdir.

“Sokağımızı ilk terk edenler ölümler olmuştu. Onları Almanya’ya işçi olarak göçenler, onları da evlenenler, uzak kentlere, Ankara’ya, İstanbul’a, İzmir’e okumaya gidenler, başka kentlere göç edenler izlemiştii. (Günel, 2006: 93)

Yazarın farklı kimliklerin ortak paydası olan mahalle geçirdiği sosyal evrimler nedeniyle anıları ve mekânlarıyla birlikte bir tükenişi yaşamaktadır.

1.4. Bir Sığınma Mekânı Olarak Ev

Türkçe’nin ev terminolojisindeki çeşitlilik, ona verdiğimiz değeri ortaya koymaktadır., evlerden irak olmak, evlere şenlik olmak, ev kirası, ev yapmak, ev sahibi olmak vb. deyimler; ev reisi, ev kadını, ev kızı, ev işi, dünya evi, evin direği, ev yemeği, vb tamlamalar bizim ev’e ne kadar önem verdiğimizizin göstergesidir. Burhan Günel evi mahallenin içinde düşünür; onun için ev komşuların, akrabaların ve arkadaşların evlerine yakın, hayat mücadelesinin sürdürüldüğü bir kaledir.

Ev, mahallenin temelidir. Mahalle evdir, ev ile var olur. Mahalle ile ev birbirine içkindir. Biri yoksa diğeri de yoktur. Ev ve insan, mahallenin kurucu unsuru ve yapı taşıdır. Asli bir unsur olan ev, mahallenin belli bir hayatı içine alıp sürdürmesinin imkânıdır. Ev, mahalleye belli bir biçim ve ruh aşılamaktadır. (Alver, 2013b: 94)

“Parasız yatılı sınavı kazandığım yıldan başlayarak hep özledim oysa evimizi, sokağımızı, annemi, giderek anneannemi bile... Geçip gidemedim, girmeden edemedim eski sokağımıza. Gözlerim buğulansa, içim daralsa, yüreğim ağzıma gelse de sırtımı dönüp uzaklaşmadım. İşte sokağımız, evler oradaydı ve ortalık sessizdi, kimseler görünmüyordu.” (Günel, 2006: 93)

Bir sığınma mekânı olarak evin öne çıkardığı başka bir nitelik ise mahremiyettir. Ev insana başkasından uzakta kalmayı, saklanmayı, gizlenmeyi sağlar. (Alver,

2013a: 65) Ailenin duygu ve düşünce dünyası evin sınırlarından mahalleye, şehre ve sonunda ülkeye taşar.

Hatay özelinde okuduğumuz yoksulluk konusu son dönemde bir Anadolu gerçeği olarak aile yapısını ve bireyin psikolojisini olumsuz etkilemiştir. Yoksulluk sadece yazarın ev çevresinde değil mahallesinde, şehrinde ve ülkesinde de yer almakta ve insanların hayatını derinden etkilemektedir.

Mahalledeki evimiz, nostaljik sahnelerle hafızalarımızda yer almaktadır. “Peki nostaljiden hayata dair yeni esaslar türetmek mümkün müdür?” sorusunu kendimize sorduğumuzda kişisel tarihle ve şehrin tarihinin kesiştiğini gözlemledik. Yazar yakın dönemimizin tanıdık hatıralarını bize anlatmaktadır:

Yazarın ‘çocukluk belleği’ (Günel, 2006: 65 – 74; 80 – 88) daha çok olumsuz hatıralarla doludur. “Yoksuluz. İkiz kardeşlerimi çocuk yuvasına bırakmış bizimkiler; arada sırada annemle gidiyoruz hastaneyi andıran o yere. İçeriye almıyorlar. Bir kâğıda sarıp sonra da kesekâğıdına koyduğu bisküvileri, yapının ikinci katındaki pencereye doğru fırlatıyor annem...” (Günel, 2006: 173)

“Elimde babamın gençlik yıllarından kalma deri ve köseleden yapılmış bavulum olurdu. Artık kilit tutmadığı için sicimlerle belinden, dört bir yanından sarılıp düğümlenmiştir. Konya Erkek Lisesindeki yatakhaneye ulaştığımda düğümleri çözmekte zorlanırdım. Gerçek bir parasız yatılıydım.” (Günel, 2006: 42)

Yazar, çocukluğunda ‘acıyı ve eziyeti küçük yaşlarda öğreten’ anneanne ve dayısından duyduğu rahatsızlığı açıkça ifade ederek onlar için Akdeniz’i yağmalayan Haçlılar benzetmesinde bulunur... Babasının aile içinde yeterince etkin olamayışı, annesinin dayısı ve anneanesi arasında kalması yazarın unutamadığı hatıralarından biridir.

“Yırtarlardı sigara paketi kapaklarını, taşla ezerlerdi gazoz kapaklarımı; dayım veya anneannemdi bunu yapan... En iyisi çabucak büyüme ve bir daha dönmemek üzere evden uzaklaşmaktı... Tam o sırada Haçlı ordusu belirirdi asfaltta, yürüyüp geçerlerdi. Askerlerden ya da çapulculardan biri kalırdı geride; çocukluğumu yağmalamayı sürdürürdü...” (Günel, 2006: 92)

Sonsuz Aşkım Hatay’da evin sadece mekânsal değil aynı zamanda toplumsal, insani, sembolik karşılıklarını tespit etmeye çalışırken karşımıza yoksulluk, hevesler, hayal kırıklıkları, sosyal ilişkiler, göç ve sanayileşme çıktı, örnekleme yapıldı.

II. BÖLÜM: MEKÂNIN İNSANA YANSIMASI

Günümüzde şehir mekânları çeşitli olay ve nesnelerin sunulduğu bir servis halini almıştır. Olay ve nesnelerin içinde buldukları zaman ve mekânla ilişkileri kalmamıştır. Mekân kentin altyapı ve üstyapı özelliklerinden başka bir taşıma-maktadır.

İnsanlar tarafından adlandırılmadan, tanımlanmadan ve temsil edilmeden bir mekân, mekân olamaz. Mekânı kurgulanmış bir olgu olarak gören bu bakış açısında mekânın insanlar tarafından yorumlanması, anlatılması, algılanması, hissedilmesi ve hayal edilmesi onu var eden ön koşullardır. Hafıza ve kimlik bu bağlamda önemli bir yer tutar. Mekânın bu üç tanımlayıcı özelliği, derecelendirilmeden ya da birbirinin yerine geçebilecek şekilde düşünülmeden, bir bütün halinde ele alınmalıdır. Mekânın coğrafi konumu ve aktörlerin onu yorumlaması, tanımlaması ve temsil etmesi bir bütünün parçalarıdır. (Kalaycıoğlu, 2011: 9)

Burhan Günel’de mekânı şehrin bütünlüğü içinde görür ve o mekân yaşanmışlıkların varlığı ölçüsünde değerlidir. Yazar hatıralarda yeri olmayan mekânı ancak doğa güzelliği veya tarihi değerler olarak algılamaktadır. Erol Göka bir söyleşisinde mekân duygusunu ve mekâna bağlılığı şöyle tanımlamaktadır:

Çevre psikolojisi alanında, kimlik olgusunu fiziksel mekânla ilişkisi içinde kavramsallaştırma yönündeki çalışmaların büyük bölümü “kendileme (appropriation)”, “yer kimliği”, “mekân duygusu” ya da “köklülük”, “yere bağlılık” ve “mekâna bağlılık” gibi tanımlamalar çevresinde oluşmuştur. Yer ya da mekân, insanın yoğun deneyimlerine sahne olan ve her birey için ayrı, öznel anlamlar taşıyan, kişinin yaşamını dolaysız olarak etkileyen ve biçimlendiren, bu nedenle de sosyal, duygusal ve davranışsal planda sembolik anlamlar taşıyan fiziksel birimler anlamına gelmektedir. Çevre psikolojisi çalışmaları göstermektedir ki içinde yaşadığımız mekân ve grup yaşantıları da duygusal yatırımlardan arı değildir.¹

“İlkokul üçüncü sınıftan beri yollarda, yatılı okullarda, daha sonra ise atanmalarla belirlenmiş kısıtlı bir yaşam içinde, ömrümü çok uzaklarda geçirmek zorunda kalmış rağmen, memleketime, doğduğum toprağa aşkla bağlanmışlığım bundan olmalı: Göbek bağım şimdi bile üzerimde, uzantıları yüreğimde. Ebemin ses, kulaklarımda: Nereye gidiyorsun oğlum daha göbeğini kesmedim.” (Günel, 2006: 195)

“Asi’nin bir ahşap evde doğurdum seni, derdi annem. Irmaklara düşkünlüğüm ve kendi çapımda asi oluşum bundan kaynaklansa gerek.” (Günel, 2006: 194)

“İskenderun kenti, çocukluğumdan başlayarak benimle birlikte büyüdü, gelişti; gelişirken bir yandan da çarpık kentleşmenin sıkıntılarını yaşadı, geliştikçe çirkinleşmesinin yanında kim zamanda güzelleşti, bu arada hızla kalabalıklaştı... Orta yaşlara ulaştığımda, gövdem her yıl biraz daha hantallaşırken İskenderun’un da hantallaştığını, Sarımazı – Belen yönünde ilerleyen yapılaşmanın orman içlerine, yol kıyılarını kuşattığını görüp irkilmiş, kötü kötü söylenmişimdir.” (Günel, 2006: 76)

Yazarın belleğinde kentin zaman içinde demografik yapısının değişmesi ‘Yeni Haçlıların’ şehri yağmalanması metaforuyla birlikte anlatılmaktadır. Şehir yıllar yılı biriktirdiklerini çok kısa bir sürede kaybetmektedir. Bunun sonucu olarak şe-

¹ <http://cevreseshir.com/prof-dr-erol-goka-ile-soylesi/>

hir kendi içine kapanır ve yalnızlaşır. Şehrin yalnızlaştırıcı bir olgu olarak ele alınması eserde sıkça işlenen konular arasındadır. Buna göre;

Yaşama tarzı bakımından kent, insanların daha gelişkin bir kültür ortamında yaşadığı; değişik değerlerin, yarguların, inanç ve inanışların günlük hayatta sık sık birbirleriyle karşılaştığı, mukayese edilebildiği ve bu sayede kırsal yerleşmelere oranla daha kozmopolit ve hoşgörülü bir ortamın bulunduğu yer demektir (Gün, 2006: 9)

“Kent kalabalıklaştıkça daha da içedönükleşerek kabuğumuza çekilip kendimizi koruma kollama, yitirdiklerimizi arama amacıyla çocukluğumuzu, ilk gençliğinizi serptiğiniz sokaklarda, caddelerde, deniz kıyısında dolaşma gereksinimi duyuyordunuz. Sonuç olumsuzdur: kentle birlikte siz de akıp geçmiş gerilerde kalmışsınız. Şimdi yeni yaşam anlayışlarının hızlandırdığı kentleşme olgusunu izlemek bile kendinizi geçmişin içinde bulmanız neredeyse olanaksızlaşmıştır.” (Günel, 2006: 76)

Yazar toplum hayatına yönelik eleştirilerde (Günel, 2006: 98 – 105) bulunarak insanların çaresizliğini dile getirir: “Ya geceleyin dağdan sel inip sokağımızı basar, evimizi sürükleyip götürür, hepimizi denize dökerse? Gecekondu dediğin nedir ki? Yarıkkaya'nın fırtınası duvarlarını yıkıp çatısını uçurabilir evimizin; her şeyi ve hepimizi sel alıp denize sürükleyebilir. Doğa karşısında yoksulluk... Yoksulluğu ayrı sel korkusunu ayrı gerçeklikler sanıyorum.” (Günel, 2006: 160)

Her şeyin birbirine benzediği şehirde, birbirimize benzeyen yanlarımızın çokluğunu dikkate alarak Fazıl Hüsni Dağlarca'nın şiirini birlikte okuyalım (Günel, 2006: 300)

Burda, Hindistan'da, Afrika'da

Her şey birbirine benzemektedir

Burda, Hindistan'da, Afrika'da

Ölüm önünde düşünce bir

Sonuç

Burhan Günel, Akdeniz ve özelde Hatay'ın yerel tarihi hakkında bilgiler vermektedir. Yazar yaşamadığı Hatay'ın ilçeleri hakkında tarih ve coğrafya bilgileri verip geçmektedir. Hatay güzellemesi diyebileceğimiz ifadeler yazarın yaşadığı ilçeler için geçerlidir. Hatay'ın ilçeleri arasında özellikle İskenderun hakkında daha fazla yorumlar yapılmıştır.

Burhan Günel'in anlattığı şehir sadece Hatay değildir, modernleşmenin Anadolu şehirlerine yansımadır. Sanayileşme, göç ve kentleşmenin şehir üzerindeki etkileri yazarın dikkatini çekmektedir. Yazarın çocukluk dönemleri ve günümüz arasındaki karşılaştırmalar kent sosyolojisi araştırmaları bakımından incelenmeye değerdir. Kentleşme politikalarının değerlendirilmesi eserde geniş yer tutmaktadır.

Burhan Günel, 'Akdeniz – Hatay Mahalle – Ev' bağlamında anlattığı tarih-yaşantı örneği olan Sonsuz Aşkım Hatay adlı eserinde tabiat güzelliklerine ve tarihi mirasa güzellemeler dizmekteyken; kötü anılarının kahramanlarına ve bölgenin tarihten günümüze işgalcilerini 'sömürgeci' olarak nitelemektedir.

Kaynakça :

Açıkgöz, Özkan, (2006) **Küreselleşme, Şehir ve Küreselleşmenin Bir Boyutu Olarak Habırtat Toplantıları**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilim Dalı, İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi

Alver, Köksal (2013a) **Steril Hayatlar**, Ankara: Hece Yayınları

Alver, Köksal; (2013b) **Mahalle**, Ankara: Hece Yayınları

Alver, Köksal - Doğan, Necmettin, (2010) **Kültür Sosyolojisi**, Ankara: Hece Yayınları,

Gün, Filiz, (2006) **Kent Kültüründe Yalnızlık Duygusu**, Ankara Üniversitesi, Ankara: Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Günel, Burhan, (2006) **Sonsuz Aşkım Hatay**, İstanbul: Heyamola Yayınları

Kalaycıoğlu, Sibel, (2011), **Mekânda Değişimin Algılanması: Ankara Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşümü**, Ankara: VI. Sosyoloji Bildiri Kitabı

Keleş, Ruşen; (2010) **Kentleşme Politikası**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları

Sakallı, Fatih, (2012) Şiiri Düzyazıyla Kuşatan Yazar: Burhan Günel'in Romancılığı, Ankara: Otorite Yayınları,

Topal, A. Kadir; (2004) **Kavramsal Olarak Kent Nedir Ve Türkiye'de Kent Neresidir?**, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 6, Sayı 1

**TANITMALAR
REVIEWS**